

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 94 1973

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: Örjan Lindberger, Inge Jonsson

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7,
752 36 Uppsala

undervisningen i litteraturvetenskap. Bara två av de medverkande författarna, Göran Malmqvist och Bo Utas, som behandlar kinesisk resp. persisk litteratur, skriver på en gång pedagogiskt, informativt och med blick för det *litteraturhistoriskt* väsentliga. Ett alternativ till Utomeuropeiska litteraturer har därför bedömts som önskvärd, ja nödvändigt, om det växande intresset för de icke västerländska litteraturerna skall kunna tillgodoses på grundkursnivå.

Under 1972 tillkom två sådana alternativ, dels det av Billeskov-Jansen m.fl. redigerade 12-bandsverket *Världslitteraturens historia*, dels Johannesson/Åsbergs kortfattade *Asiens litteratur*. Det förra är ett ambitiöst utgivningsföretag med pretentionen att presentera världslitteraturen på ett helt nytt sätt, med de främmande, t.ex. orientalska litteraturerna inordnade i sitt historiska sammanhang med de västerländska. Tanken är utmärkt, men resultatet har ändå blivit en halvmesyr. De enskilda avsnitten är i och för sig utmärkta, informativa och pedagogiska, men verkets hela uppläggning vittnar tydligt om ett rent västerländskt perspektiv på världslitteraturens historia. Det räcker med att peka på volymtitlar som *Renässansen*, *Klassicismen*, *Upplysningstiden*, *Förromantiken* osv., beteckningar som avser rent europeiska förhållanden. På detta *europeiska* mönster har avsnitten om kinesisk, japansk osv. litteratur – i de volymer de alls förekommer – applicerats som marginella färgklickar.

Johannesson/Åsbergs utmärkta lilla handledning i asiatisk litteratur var ursprungligen ett kompendium använt i litteraturundervisningen i Uppsala. Boken är således direkt tillrättagad för akademisk grundkursnivå: de båda författarna har stannat för de historiska sammanhang och de litterära verk som det är väsentligt och nödvändigt att känna till, medan resten har fått utgå. Som introduktion till studiet av Asiens litteraturer uppfyller boken därför högt ställda krav. Väl inläst bör den betydligt underlätta penetreringen av de annars ganska mastiga avsnitten om t.ex. arabisk och indisk litteratur i Bonniervolymen av 1966.

På ett mycket instruktivt och klagörande sätt betraktar de båda författarna de olika språken och litteraturerna i Asien som delar i respektive kulturområdes sociala, kulturella och religiösa system. De förlorar dock aldrig det skönlitterära intressanta ur sikte, och de drar många givande paralleller till västerländska förhållanden. Att de inte besväras av någon europeisk chauvinism framgår av många motiverade omdömen som detta: »Under medeltiden ter sig islams kulturliv i de flesta avseenden, framförallt genom sin bredd och rikedom, vida överlägset det kristna Europas.» Framställningen präglas genomgående

av en uppfriskande brist på förutfattade meningar.

Med tanke på att ingen av dem är specialist inom något av de språkområden de behandlar är deras framställning välorienterad också vad gäller de senaste decennierna, vilka brukar vara svårast att få grepp om. (Med viss rörelse finner jag att de dragit nytta av mina egna försök till upptäcktsfärder på det japanska fältet.) I några fall hänvisar de dock vagt och intetsägande till påverkan från Eliot, europeisk surrealism och existentialism, men bara när det gäller den moderna indiska litteraturen är framställningen bristfällig. Tre så framstående engelskspråkiga indiska författare som Mulk Raj Anand, Raja Rao och R. K. Narayan nämns över huvud taget inte (jag hänvisar till Iengar eller Derretts verk om modern indisk litteratur på engelska från 1962 resp. 1966).

Några direkta eller störande felaktigheter har jag inte funnit, men jag föreslår att då en ny upplaga blir aktuell ordningen inom de japanska namnen kastas om i enlighet med europeiskt bruk. Oiniterade läsare bör få klart för sig att författarinnan till 1000-talets japanska storverk inom romankonsten, Genji monogatari, heter Shikibu i förnamn och att *Murasaki* är hennes familjenamn, inte omvänt.

Författarna kan också kosta på sig att ta med några sidor om Gilgamesh-eposet, den asiatiska litteraturens grandiosa begynnelse för 3500 år sedan. Det behandlas visserligen, liksom den hebreiska litteraturen, i andra och större handböcker, men utan dessa båda grundstenar vilar framställningen inte lika säkert på den västasiatiska sidan som på den ostasiatiska.

Reidar Ekner

I. R. Galperin: *Stylistics*. Higher School Publishing House. Moscow 1971.

Denna bok har varit synnerligen svår att få tag i; bokhandelsbeställningar och brev till Moskva visade sig fruktlösa och först ett år efter min ursprungliga förfrågan har det lyckats slaviska biblioteket i Oxford att anskaffa den. Denna recension skrives i förhoppning att en och annan läsare i Sverige skall beställa boken och ha större tur än jag med anskaffningen – för det är den värd.

Galperin är lingvist och hans bok är avsedd som en teoretisk kursbok i stilistik, varvid han tar det engelska litterära språket som sitt undersökningsmaterial. Hans avsikt är att definiera de tillbuds stående medel i engelskan (kanske också andra språk, tillägger han) som tjänar bestämda

syften inom litterär kommunikation. Galperins exemplifiering av olika grepp och formler är utomordentligt fyllig och träffande – hans bok är helt enkelt förträfflig som uppslagsbok och är dessutom lätthanterlig. Man kan ha en annan åsikt än han beträffande avsiktligheten och medvetenheten hos författarna som förser honom med hans material. Han skriver i sin inledning att »deliberate choice must be distinguished from a habitual idiosyncrasy in the use of language units; every individual has his own manner of using them. Manner is not individual style inasmuch as the word style presupposes a deliberate choice» (s. 11). För upprätthållande av distinktionen föreslår han uttrycket *individual style* för språkliga yttringar som är ett resultat av författarens fria val, och uttrycket *individual manner* för inbyggda, naturliga språkegenskaper och egenheter. Sådana psykologiserande och helt omätbara kriterier på språket förefaller mindre välvalda men berör lyckligtvis inte bokens solida kärna av konkret språklig iakttagelse och analys.

Definitioner på stil och stilistik finns det många av. Galperin menar att stil kan identifieras genom ett noggrant studium av språkets primära och sekundära, obligatoriska och valfria, väsentliga och efemära egenskaper, och det är i sin analys av dessa fundamentala egenskaper hos språket som hans arbete är givande. Man kan förvisso inte avgöra vad som är primärt och sekundärt, obligatoriskt och valfritt osv. utan en grammatik och en norm, och Galperin tar upp problemet och delar upp det engelska skriftspråket i fem kategorier som han sedan ingående analyserar. Kategorierna är 1) skönlitterär stil (poesi, skönlitterär prosa, dramatik), 2) publicistisk stil (tal, essäer, tidnings- och tidskriftsartiklar), 3) tidningsstil (rubriker, nyhetsnotiser och kommunikéer, annonser) 4) sakprosa (humanistisk och naturvetenskaplig/teknisk), 5) kanslistil (handels-, diplomat-, jurist- och militärspråk).

Jämsides med studiet av de fem språkstilarnas respektive funktioner och mål, strukturer och egenskaper, behandlar Galperin de konkreta stilistiska greppens egenskaper, funktioner och strukturer. Ett stilistiskt grepp (*stylistic device*) består av en medveten och avsiktlig (!) användning av språket, varvid dess aktuella strukturella och semantiska egenskaper förallmänligas och blivit generativa och modellskapande. Exempel på detta utgörs av så skilda fenomen som onomatopoeia och alliteration inom den fonetiska sfären, metafor, metonymi, ironi, zeugma och oxymoron, eufemismer och hyperboler, osv, inom den lexikaliska sfären och inversioner, kiasm, antites, poly- och asyndes osv. inom syntaxen.

Sammanfattningsvis skriver Galperin att ytterligare detaljerade undersökningar av de fem

språkstilarnas egenskaper, variabler och konstanter m. m. skulle kunna leda till objektiva kvantifierade, databehandlade upplysningar. Med sin bok har författaren emellertid försett stilforskare – och inte bara dem som arbetar inom det engelska språkområdet – med en stimulerande och noggrann s. a. s. »handgjord» genomgång av stilistikens termer och kategorier, vartill den maskinella genomgången med tiden blir ett nyttigt komplement men aldrig en ersättning.

Karin Petterick

Alan C. Purves & Richard Beach: *Literature and the reader: Research in response to literature, reading interests, and the teaching of literature*. National council of teachers of English. Urbana, Ill. 1972.

När Lilian Nowaks Bokläsaren publicerades för ett par år sedan, fick vi en förträfflig översikt över den nordiska forskningen rörande läsarnas förhållande till litteraturen. Med *Literature and the reader* har vi fått en motsvarande översikt över den internationella forskningen – dock med en rätt kraftigt slagsida åt det anglosaxiska hållet, nödgas man tillägga.

I tre huvudavdelningar presenteras forskning om den litterära upplevelsen, om läsvanor och läsitressen samt om litteraturundervisning. Varje avdelning avslutas med en fyllig om än inte fullständig bibliografi: författarna har gjort ett urval, och de har styrt det mot litteraturundervisningen och dess intressen. Det gäller även de analyserande och kommenterande avsnitten. Däremot har man inte begränsat sig till empiriska eller experimentella studier, vilket dock inte innebär att t. ex. rent litteraturkritiska studier har tagits med.

Boken avslutas med en avdelning som summerar ett 30-tal »significant studies». Det är undersökningar som författarna fann att de återvände till gång på gång, därför att de behandlade viktiga frågor, kom med metodiska nyvinningar eller nådde fram till särskilt konstruktiva resultat.

Gunnar Hansson

John Chr. Jørgensen: *Litterær metodeleære. Metoder i dansk litteraturforskning efter 1870*. Borgens. Holstebro 1971.

John Chr. Jørgensen: *Litterær vurderingsteori og vurderingsanalyse. En introduktion*. Borgens Bildebøger 107. Holstebro 1971.

John Chr. Jørgensen är en högproduktiv yngre dansk forskare som bland andra skrifter också presterat två om litteraturvetenskapliga metodfrå-